

ANN. XX - FASC. III

MENSE MARTIO MCMXXXIII

ALMA ROMA



QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Per.
Lat
011

SINGULIS MENSIBUS EDITUR TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.



Nuperrime prodiit

JOSEPHI FORNARI opus, cui titulus:

COMMUNIA VITAE

Phrases et formulae ad latina colloquia instituenda.

Editio altera locupletior.

Venit libell. italic. 8; quibus addendae erunt libell. 0,50 in Italia; libell. 1 apud exteris nationes, pro transmissionis expensis.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venumdantur eiusdem auctoris Mileiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

Fridianus - Francisculi prandium.

Singulae pretio italic. libell. 2.

Supersunt quoque, recens forte reperta, nonnulla exemplaria operis, cui titulus:

PARVUM ANTIBARBARUM

Ven. lib. 8.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integram ALMAE ROMAE collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXXII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 450 pro Italia; pretium duplicatum, libell. italic. scilicet 900, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

Ann. XX

Romae, Mense Martio MCMXXXIII

Fasc. III

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium subnotationis an. MCMXXXIII est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; *ante solendum rectoque tramite mittendum* ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, *Roman, 12, Via del Governo Vecchio, 96*.

DE LATINI SERMONIS ELEGANTIA¹

De modis verborum.

§ I. - *De indicativo.*

I. - Indicativo utimur ad affirmandum actionem existere tempore sive praesenti, sive praeterito, sive futuro;² v. g.:

Lego (= exsistit *nunc* actio mea legendi).

Legebam (= exsistebat actio illa *tali vel tali tempore clapsi*).

Legam (= exsistet actio legendi aliquando, *tempore futuro*).

II. - Solent nostrae linguae vernaculae cum nonnullis constructionibus coniuncti.

¹ Cfr. fasc. sup.

² a) Quum verbum in indicativo antecedit negandi particula, videtur illud primo intuitu negare existentiam actionis, sed affirmat re ipsa existentiam actionis negatae; v. g.: *Non curro* (= exsistit in me status hominis non currentis).

b) Quum interrogantes indicativo utimur, de actionis existentia interrogamus.

c) Affirmatio mitigatur cum adverbii «*paene, prope*» vel «*propemodum*»; v. g.: *Paene dixi* (Cic., *Ad Attic.*, V, 20, 6). — *Prope* oblitus sum quod maxime fuit scribendum.

d) Latine modus indicativus nostri coniunctivi locum tenet in hisce formulis: *Testis est* (= sit) Graecia. — *Declarat* (= declarat) Epaminondae virtus. — *Cuius rei exemplum est* (= sit) mors Epaminondae.

ctivum usurpare, quia rem ut possibilem vel optabilem spectant. Quae constructiones latine gaudent indicativo, quia res spectatur ut exsistens. Scilicet:

19) Quum verba *debo*, *possum*, *convenit*, *oportet*, *necesse est*, *utile est*, aliaque cognatae significationis, item conjugationes periphrasticae ex adiectivo verbali in *dus, da, dum*, cum verbo *sum*, usurpantur ad exprimendum actionem quamquam fuisse necessarium, optabilem... etc., nec tamen fuisse positam, tempora praeterita horum verborum ponuntur in indicativo;¹ v. g.:

¹ a) Sic dicimus, v. g.: *Hoc facere debemas* (= debuisses) — *Haec via tibi fuit* (= fuissest) *ingredienda*. — *Mecum fuit* (= fuissest) *officium legatione vitare periculum*.

N.B. — 1) Semper usurpatur praesens indicativi, quum similius verborum notio exhibetur ut exsistens tempore praesenti; v. g.: *Debes* (= deberes) esse diligenter. — *Oportet* (= oporteret) te venire. — *Infinatum est* (= esset) omnia percurrere. — *Possum* (= possem) persequi oblectamenta rerum rusticarum (Cic., *De Sen.*, 16, 59). — Sunt alii multi diserti, quos persequi *longum est* (= esset) (QUINT.).

2) Verbum *debo* cum infinitivo raro usurpatur; v. g.: *Virtutem colere debo* (minus recte); mihi collenda est virtus (multo elegantius).

b) Saepè ab historicis ponitur tempus praeteritum indicativi pro plusquamperfecto coniunctivi, quum, ante vel post propositionem conditionalem, ex coniunctione «*si, nisi, etiamsi*» et plusquamperfecto coniunctivi constantem, exprimitur conditionis se-

Aut non suscipi bellum oportuit, aut geri pro dignitate populi romani (Tit., Liv., V, 4).

Debuisti, Vatini, etiamsi falso venisses in suspicionem P. Sestio, tamen mihi ignoscere (Cic.).

Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat (Cic.).

Hic tamen hanc mecum poteras requiescere noctem (Verg.).

Quid potuit Cleomenes facere, istius avaritia navibus exinanitis? (Cic., De Suppl., 41, 107).

Tiberius Gracchus vitam, quam gloriissime degere potuerat, immatura morte finivit (Vell., 2, 3).

Hoc (= studium eloquentiae) multo vehementius erat retinendum et studiosius adaugendum (Cic., De Invent., 3, 4).

Hoc, etiamsi senex non essem, fuerat sentiendum (Zen.).

quela; v. g.: *Iam fames, quam pestilentia tristior erat, ni annonae foret (= fuisset) subventum (T. Liv., IV, 52). — Pons sublicius iter paene hostibus dedit, ni unus vir fuisset, Horatius Cocles (Tit. Liv., II, 10). — Caesar paene Ethiopia tenus Aegyptum penetravit, nisi exercitus sequi recusasset (Suet., Caes., 52). — Peractum erat bellum sine sanguine, si Pompeium opprimere Brundisii Caesar potuisset (FLOR., IV, 1). — Actum erat de pulcherrimo imperio, nisi illa coniuratio in Ciceronem consulem incidisset (FLOR., IV, 1). — Romani effigies Pisonis traxerant in Germanias ac divellebant, ni iussu principis protectae forent (TAC., Ann., III, 14). — Temere fecerat Nerva, si adoptasset alium ac Traianum (PLIN., Pan., 8).*

NB. — 1) In qua constructione interdum quidem actio concipitur ut exsistens, quum sequela conditionis iam exsistens considerari potest, quod in prioribus exemplis efficiunt adverbia «iam, paene». At plerumque eam solum animandae dictionis causa historici ex conditionali quasi existentem sistunt, ut in ceteris exemplis.

*2) Cicero hanc constructionem raro usurpat, idque vix alter quam cum verbis «debo... etc.», de quibus in praeccepta; v. g.: *Debuisti, Vatini, etiamsi falso venisses in suspicionem P. Sestio, tamen mihi ignoscere (Cic., In Vat., 1). — Quod si ita putasset, certe optabilius Miloni fuit dare iugulum P. Clodio (Cic.,**

Melius fuerat promissum patris non esse servatum (Cic.).

2º Post pronomina et adverbia indefinita quisquis, quicumque, utut, utcumque, et cetera ex repetitione pronominis vel adverbii, aut ex adiectione encliticae cumque orta, per se spectatur actio ut exsistens,¹ ideoque ponitur indicativus,² v. g.:

Quoquo modo sese illud habet, haec querela vestra, Tubero, quid valet? (Cic., Pro Lig., 7).

Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes (Verg., Aen., II, 49).

Quocumque aspexisti, ut furiae, sic tuae tibi occurrunt iniuriae (Cic., Parad., 2).

Totum hoc, quantumcumque est, totum est, inquam, tuum (Cic., Pro Marc., 2).

Patria est, ubicumque bene est (Cic.).

§ II. — De imperativo.

I. — Ex duabus imperativi formis³ lege, legito.

1º prior exprimit:

Pro Mil., 11). — Nisi servos manumisisset Milo, etiam tormentis dedendi fuerunt (Cic., Pro Mil., 22).

3º Pariter post propositionem conditionalem in imperfecto coniunctivi positam, sequela interdum effertur imperfecto indicativi, loco coniunctivi, etiam a Cicerone; v. g.: Contumelis onerasti, eum quem patris loco, si ulla in te pietas, eset, colere debebas, — Si Romae Cn. Pompeius privatus eset, hoc tempore, tamen ad tantum bellum is erat diligendus atque mittendus (Pro Leg. Man., 17). — De illa immortalitate reipublicae sollicitor, quae poterat esse perpetua, si patriis vivetur legibus (De Rep., 3). — Omnia matura sunt: victoria, praeda, laus. Quae si dubia aut procul esent, tamen omnes bonos reipublicae subvenire decebat (SALL.). — Si uno genere bene dicceretur, fas erat existimari praeclusam nobis a prioribus viam (QUINT.).

1 Quamvis dubium videatur in pronomine aut adverbio indefinito subauditum.

2 Idem observatur post repetitum «sive»; v. g.: Illo loco libentissime uti solo, sive quid mecum ipse cogito, sive quid aut scribo aut lego (Cic., De Leg., II, 1). — Mala consuetudo est contra deos disputandi, sive ex animo id fit, sive simulate (Cic.).

3 Personas quae imperativo desunt supplet praefixa.

a) imperium⁴ sive mandatum quod est statim exsequendum; v. g.:

Genus ipsum cognoscile (Cic., Verr., II, 4, 11).

Perge, Pomponi. (Cic., Brut., 74, 258).

b) praeceps, hortationem, consilium, preces, votum... etc.; v. g.:

Vive memor lethi (Pers., Sat., 5). (Praeceptum).

Nosce animum tuum (Cic., Tusc., I, 22). (Consilium).

Parce, quaeso, viribus tuis. (Hortatio).

Vivite felices. (Votum).

2º posterior usurpatur

a) in certis locutionibus; v. g.:

Maxima exspectatione nos venisse scito (Cic.). — Habeto.

sens coniunctivi; v. g.: Amemus patriam, pareamus senatui, consulamus bonis, praesentes fructus negligamus, posteritatis gloriae serviamus (Cic., Pro Sest., 68, 143). — Hoc quod coepi primum enarrare (TER., Heaut., 273). — Meminerimus etiam adversus infimos iustitiam esse servandam (Cic., De Off., I, 13).

NB. — 1) Tertia persona imperativi non usurpatur nisi in legibus; v. g.: Nocturna sacrificia ne sunto. — Non satis est pulchra esse poemata: dulcia sunto (Hor., Ars poet.). — Noxae poena par esto (Cic., De Leg.). — Regio imperio duo sunto, iisque consules appellantor (Cic., De Leg., 3, 3).

Alias usurpatur tertia persona coniunctivi; v. g.: Paterfamilias disciplina bona utatur, primus cubitu surget, postremus cubitum eat (CAT., De re rustic., 5). — Valeant, inquit, cives mei, valeant, sint incolumes, sint florentes, sint beati, stet haec urbs praelatura mihique patria carissima (Cic., Pro Mil., 34).

2) Ad iubendum, prima et tertia persona coniunctivi praesentis usurpantur; v. g.: Amemus patriam — Suum quisque noscat ingenium (Cic., De Off., I, 31, 114). — Surgamus, inquit (Cic., De Or., III, 71, 230).

Ad prohibendum, prima et tertia persona praesentis aut perfecti: v. g.: Ne difficilia optemus (Cic., in Verr., III, 4, 7, 15). — Si qui voluntatibus ducuntur, ne attingant rem publicam (Cic., Pro Sest., 66, 138). — Impii ne placare audeant deos (Cic.). — Mortuus sit nemo quominus, ubi visum fuerit, abeant (Tit. Liv., IX, 11, 13).

1 Imperativus quandoque sensum permissionis habet; v. g.: Liberi atque incolumes desiderate, dum patria est (Tit. Liv., XXII, 50, 15).

b) in legibus; v. g.:

Hominem mortuum in urbe ne sepe-lito, neve urito (Cic., De Leg., II, 23).

c) in propositionibus primariis a quibus secundaria pendet quae ad futurum respicit; v. g.:

Si de me ipso plura dicere videbor, ignoscitote (Cic., Pro Sest., 13, 31).

d) in mandatis ad quae exsequenda aliquid temporis conceditur; v. g.:

Ad me litteras, ut quam primum laetitia afficiar, mittito (Cic., Ad Fam., III, 9, 2).

Vos eam rem suo, non nominis, pondere penditote (Cic., Verr., II, 4, 1, 1).

Bacillum propter me, quo abigam (volucres et feras), ponitote (Cic., Tusc., I, 43, 104).

e) ubi maiore gravitate ac vi verborum aliquid imperatur vel petitur; v. g.:

Excluditote eorum cupiditatem, iudices, sapientiam vestram (Cic., Pro Cael., 9).

II. — Pro imperativo secundae personae singularis, potest usurpari:

1º coniunctivus cum fac, cura, velim, nolim, cave;¹ v. g.:

Fortem fac animum habeas (Cic., Ad Fam., 10, 6).

Cura ut valeas (Cic.).

Velim venias.

Cave festines (Cic., Ad Fam., XVI, 12, 6).

2º infinitus cum noli, fuge, parce, mitte; v. g.:

Noli igitur in conservandis bonis viris desatigari (Cic., Pro Marc., 6).

¹ a) Etiam futuro indicativi exprimi potest imperium. Quod si fiat, negatio erit «non, neque»; v. g.: Hoc facies, illud non tanges. — Valebis, meaque negotia videbis, meque diis adiuvantibus ante brumam exspectabis (Cic., Ad Fam., VII, 20).

b) Latini addunt haec verba cum coniunctivo aut infinitivo, praesertim quum imperium aut prohibitio aliquid paulo durius continent. Sic scribunt benevolentiae, urbanitatis et comitatis causa.

Noli, Cato, maiorum instituta reprehendere (Cic., *Pro Mur.*, 36, 75).

III. — Ad prohibendum usurpatur, pro imperativo, coniunctivus,¹ praesita particula *ne*,² quam sequitur, si opus, *neve* aut *neu*;³ v. g.:

Tu vero istam ne *reliqueris* (Cic., *Tusc.*, I, 47, 112).

S. Leonardi in Helvetia.

I. Jss.

(*Ad proximum numerum*).

¹ a) In legibus usurpatur imperativus ad prohibendum, cum «*ne*». (Cf. supra, I).

NB. — Apud poetas non semper legitur coniunctivus pro imperativo in prohibendo; v. g.: Tu *ne cede malis*; sed contra audentior ito (VERG. *Aen.*, VI, 95).

b) Quod tempus usurpandum sit, a personis pendet: 1) In prima et tertia persona, praesens aut perfectum (Cf. supra, I). — 2) In secunda persona, perfectum; v. g.: Tu vero istam ne *reliqueris* (Cic., *Tusc.*, I, 47, 112). — Ne mortem *timueritis* (Cic., *Tusc.*, I, 41, 98).

NB. — Secunda persona praesente etiam effertur 1) quum secunda persona pro indefinita usurpatur; v. g.: Quum absit, ne requiras (Cic., *De Senect.*, 10, 33). — 2) in stilo familiari; v. g.: Ne exspectetis (TER., *Andr.*, 980) — Ne repugnetis (Cic., *Pro Clu.*, 2, 6). — Scribere ne pigrere (Cic., *Ad Att.*, XIV).

c) Raro, quum iubemus, pro imperativo utimur secunda persona coniunctivi, nisi tamen secunda locum teneat indefinita; v. g.: Isto bono *utare*, dum adsit (Cic., *De Senect.*, 10, 33). — Sic cum inferiore *vivas quemadmodum tecum superiore velles vivere* (SEN., *Ep.*, 47, 9). — Ita *aedifices*, ne villa fundum quaeratur, ne fundus villam (CAT., *De Re rustic.*, 3, 1). — Sic iniurias fortunae, quas ferre nequeas, refugienda *retinquis* (Cic., *Tusc.* V, 11, 118).

NB. — In stilo familiari usurpant quandoque coniunctivum hortativum pro imperativo; v. g.: Cautus sis, mi Tiro (Cic., *Ad Fam.* XVI, 9, 9, 4). — Te si exspectari velis, cures ut sciam (Cic., *Ad Att.*, I, 17, 11).

² Pro ne legi potest, at raro, *nihil vel nec*; v. g.: *Nihil ignoveris, nihil concesseris, misericordia commotus ne sis* (Cic., *Pro Murena*, 31, 65).

³ * *Neque* pro «*neve*» tunc solum ponit potest, quum prior propositio imperium seu mandatum affirmativum seu positivum exprimit; v. g.: *Capessit rem publicam neque* (= neve) quemquam ex calamitate aliorum metus *ceperit* (SALL., *Iug.*, 85, 47).

ARCHAEOLOGICAE NOTAE

De Crucis figura

in veterum Christianorum sepulcris.

Redemptionis nostrae signum perraro in antiquoribus *catacumbarum* epitaphiis reperitur; cuius rei causa non satis constat inter christianarum antiquitatum cultores. Eius usus augeri videtur post saeculum quartum; illud vero ante tempus, vix viginti crucis figuræ, teste Wilperto, in Romanis catacumbis invenies, quarum vetustissima primæ saeculi secundi parti tribuenda videtur, in coemeterio Callisti, apud cryptam Lucinae. Hic crucem prope palma addita est, cui subponitur inscriptio *BIKTWPIA*: non immerito clarissimus Wilpert monumentum hoc veluti prænuntium illius Constantinianæ aetatis monumenti, quod distinguitur verbis: Ἐν τούτῳ νίκα; id est: «In hoc signo victor eris», reputat esse habendum.

Quod crux ante Christum, apud quosdam ethnicos, religiosum fuerit signum, dubium non videtur; nam in Cretensibus monumentis, superiore exeunte saeculo repertis, una cum animalium sacrorum figuris, etiam cruces, multo ante Christum natum delineatae, conspiciuntur. Immo crux, in imaginibus, locum aliquando occupat stellæ inter cornua tauri sacri plerumque repræsentatae; quae quidem stella solis, proindeque divinitatis signum est. In hoc tamen casu, crux stella simplicioris formæ apparet, aut aliquando cum ascia bipenni confundi potest.

At duo sunt crucis genera a primaeviis Christianis adhibita, et ea, veluti religiosi signa, multo ante Christum, apud Aegyptios et apud Orientales præsertim gentes usurpata. Primum dicitur signum ANK et magis proprie Aegyptium est; alterum vocatur SVASTICA vel *crux gammata*, cuius

radii, quasi sint ignei ac circa centrum moveantur, flexi sunt.¹

Signum ANK Romæ ac generatim in Occidentalibus regionibus inauditum prorsus est; cernitur autem in Aegyptiis christianis inscriptionibus apud Occidentales populos; SVASTIKA, ex adverso, haud raro tertio et sequentibus saeculis, sed iam inde a saec. vergente secundo, in catacumbis apparet.

Verum, si perrara in primaeviis Christianorum sepulcris crucis figura est, — quod profecto, nisi causam aliquam huius defectus facile suspicaremus, mirum esset, quum in cruce omnis Christianorum positum sit spes, — non desunt tamen alia symbolica signa eam perspicue commemorantia, anchora videlicet, litera *tau* atque *tridens*.

Anchora antiquissimum signum est, iamque saeculo primo in catacumbis reperitur. Eius significatio obvia prorsus est omnibus, cuius sacra Scriptura testis est. Et primum quidem Christus spes nostra est, quia redemptor; redemptio autem per passionem fit, quam resurrectio consequitur; et haec quidem spes fidelibus est tamquam anchora animae tuta firmaque.²

¹ Quidquid de cruce ante Christum apud ethnicos sacra aut contra dictum est, illud indubium fixumque videtur, scilicet crucem ex astri figura plerumque originem duxisse suam, et apud Orientis populos non secus atque stellam tamquam divinitatis signum esse habitam. Praeterea *crux gammata* et in Europæ regionibus invenitur tempore quod præhistoricum vocant, ut Cyperi, in Archipelago, in Italia superiori, apud Danubium flumen et alibi; e contra, incognita prorsus in Aegypto, in Phoenicia et in Assyria fuit (cf. REINACH, *Chroniques d' Orient*, II série, p. 529 sq.; BERTRAND, *Nos origines. La religion des Gaulois*, p. 140 sq.). — Notamus denique Creta in insula crux gammata plurium officinarum sigillum proprium fuisse.

² « Fortissimum solarium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem quam sicut anchoram habemus animac tutam ac firmam et incedentem usque ad interiora velaminis, ubi præcursor pro nobis introivit Iesus » (PAUL., *ad Hebr.*, VI, 18-19).

Quod si Patres interrogaverimus, nihil apud eos hac cogitatione communius inveniemus. Sic Ignatius Antiochenus, exempli gratia, plus semel tum ortum, tum passionem, tum denique resurrectionem Christi spem Christianorum esse dicit;¹ Iustinus vero hanc spem ipsum crucifixum vocat;² denique, ne prolixiores simus, haec quam optima habet S. Ambrosius: « Sicut anchora iacta e navi non permittit eam circumferri, licet venti commoveant eam, sed iacta firmam facit navem, sic fides spe roborata introducit nos in rerum speciem, quam modo in fide et spe tenuimus ».³

Iam epitaphia non desunt in quibus cum anchora navis delineata est et etiam columba; quae quidem et sola interdum apparet, cum verbis vero EN EIPHNH, TE IN PACE, et sim. Saepe ipsa anchorae figura desinit in literam E; item semel una cum palma et anchora formula legitur: SPES PAX TIBI.

Aliquando piscis anchoram comitatur, idque præsertim in epitaphiis saeculi ineuntis tertii, quae sine dubio formulam præbent eiusdem temporis propriam: SPES IN DEO; SPES IN CHRISTO. In quadam Romano epitaphio, super anchorae figura inter duos pisces, legitur: IXΘYC-ZΩNTΩN, nempe: piscis (spes) viventium.

Hic quaerat fortasse quispiam cur duo pisces, non unus efficti sint. Garruccius aliique ante eum putarunt duplum pisces duplum Iesu Christi naturam significare; sed haec paulo subtilior videtur interpretatione; e contra, notatum est congruum symmetriae, quam vocant, rationem adesse, quoties piscis figura et anchorae latera

¹ Ep. ad Magnesios, XI.

² Dial. cum Tryph., XCVI.

³ S. AMBR., In epist. ad Hebr., VI. — Cfr. etiam S. IOAN. CHRYSOST., Homil. XX ad pop. in ps. X; S. PAULIN. NOLAN., Natale 2 b. Felicis mart.; RUFINUS AQUIL., in ps. XV.

repetatur; sc. piscis duplicatur sicut aliquando duplicabantur dolium, palma, orans, monogramma, crux, bonus pastor, etc.

Praeterea anchora in Christianis monumentis etiam ipsius crucis signum est. Hoc nonnulli eruditi quidem viri, sed quibus parum familiaria sunt monumenta, infinitati sunt; perperam tamen; nam ipsis figuris clarissimus Wilpert illud demonstravit; alioquin vel ex eo patet, quod anchorae regula, quae in annulo esse deberet, haud raro in medio ponitur, aut ipsa anchora ita est erecta, ut crucis speciem referat, quin etiam interdum anchorae lineae ita paullatim mutantur, ut crucis denique, potius quam anchorae, reddant formam.

Item, in *tau* literam aliquando anchora vertitur: atque litera *tau*, ut nemo dubitat, crucis sive patibuli signum est, notaque sunt Tertulliani verba, qui Ezechielis textum: «Pertransi in medio portae medianam Ierusalem et da signum tau in frontibus virorum» commentans subiungit: «Ipsa est enim litera Graecorum tau, nostra T species crucis».

Notandum denique est, anchorae symbolum fere evanuisse, quum Christi monogramma describi coeptum fuerit.

Tridens quoque pro crucis symbolo habendus est: sed quam rarissime reperitur.

S. S.

EPSTOLARE SOCIORUM COMMERCII

«*Tank*» Testudo, Essendum.

JOSEPHUS FORNARI viro clarissimo EMMANUELI JOVÉ s. p. d.

Venio hodie igitur ad te, Jovae clarrisime; quocum vero ut me expediam? Tu non litteras, sed *notas marginales* epistulae meae rettulisti; repetam ne, ad

earum intelligentiam, ex integro scripturam meam?... Malo, lectores ipsi fasciculum mens. Novembri MCMXXXII, in quo edita est, oculis suis supponant; ego *notas marginales* tuas sancte referens, verba tantum aut phrases preeponam, quae iis occasionem praebuere.

Atque primum de proemio. Tu ita: a) *Iosephus Fornarius, lustra quattuor Almae Romae clarus Moderator, in eo commentario post nostras litteras ad Avenarium datas, quas in superiore Palestrae Latinae numero quisquam relegerit, has suas addidit. Quas libentissime in commentarium nostrum excepimus ut de re, quam agunt, lectores suum ipsorum iudicium ferre valeant.*

Ne quisquam in confusionem facile inducatur, iuvat factorum ordinem in tuto ponere. — Commercium epistolare inter te et Avenarium iam diu in hac *Alma Roma* constitutum est, praesertim ad perquirenda vocabula in latinum sermonem invehenda, quae hodiernas novas res exprimant. Avenarius, in litteris vi Kal. Mart. MCMXXXII datis et in fasciculo eiusdem mensis Martii a nobis editis, a te quaerit quo nomine vehiculum *tank* appellari possit. Ego per *marginalem notulam* in eius memoriam redigo me de argumento abunde scripsisse in *Almae Romae* fasciculo mens. Decembr. MCMXVIII; tu, subsequentibus litteris, in hunc commentarium mense Maio relatis, scribebas: «Quod Fornarius exposuit in *Alma Roma de Tank*, id ego accipio, quamvis mihi quidquam in mentem venit, quod alio die fortassis tibi aperiam. Cogita tu interim de *essedo*». Nescio an Avenarius cogitaverit; certe tu de *essedo* quae sentires aperuisti per litteras Cervaria ad me missas vii Kal. Novembr. MCMXXXII, in epistolari commercio pro Avenario edendas, quemadmodum tibi statim morem gessi, ¹ animadversio-

¹ Cfr. fasc. mens. Novembr. MCMXXXII, pag. 171.

nes meas addens, quia «in certamen vocatus»; quas quidem tuas litteras in *Palestram Latinam* mens. Ianuarii MCMXXXIII tu reportasti, uno tantum verbo innovato: *tanke* pro *tank*, nulla prorsus mentione facta «caudae» meae illius; quam subsequenti Februario mense cum hisce *marginalibus notis* tuis tandem vulgasti.

Haec mihi repetenda erant, ne quis ex tuis verbis autumare posset, me per mensem et ultra nisum mente fuisse ad illam adscriptionem comparandam, quam uno missu in chartam conieceram, vix litteris tuis acceptis ac perfectis, et una cum illis ex *Alma Roma* vulgaveram.

Sed paulo maiora canamus.

Adnotavi ego me *helepolim*, non *helepolim* dixisse; tu autem: b) *Mendum hoc exciderat cum in Alma Roma litterae nostrae sunt editae; non excidit tamen cum eas in nostra Palestra Latina transcripsimus. Nos utique solemus non nostras solum sed et amicorum maculas prius retractare quam prelo subeant, quas «aut incuria fudit aut fanaticus error aut humana parum cavit natura».*

Utique *helepolim* non *Alma Roma* tuas litteras edens mendose scripsit, sed tu in tuis litteris sic vocem effinxisti, quemadmodum recognoscere poteris quum volueris; servavi etenim. Utrum id tua incuria fuderit, aut fanaticus error, an humana parum caverit natura, an denique — ut item nunc cum *tanke* pro *tank* — me corrigere tibi sumpseris, quoniam consilio iudicare valuisse?

Procedamus. — Ego: «Sed *tanke* dicere malui *testudinem* (potius quam *castellum* aut *helepolim*)» — Tu: c) *Gaudeo, hercle! nec castellum nec helepolim tibimet ipsi satis placuisse. Nec nobis igitur in illis immorandum.*

Hic, Jovae mi, aërem verberas: non enim recens nunc, post tuas litteras, illud «malui»; sed annis paene quindecim ante quam de re tu ne cogitares quidem!

Ego: «Non commune igitur nomen suggesti, sed singulare et proprium».

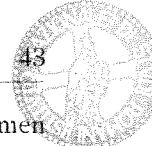
— Tu «marginas»: d) *Neque adeo singulare et proprium nomen credas necesse est cum tu ipse «addito ad naturam rei peculiariter significandam adiectivo ballistariorum» testudinem suades appellare.*

At ego adiectivum illud ad Romanorum imitationem addidi: itaque si singulare et propria Romanis fuere *testudo arictaria, aggrestitia, fossoria*, etc., singulare item et proprium erit *testudo ballistariorum* ad *tank* significandam. Adde, quod per particulam «vel» (a te omissam) sati aperte indicavi me adiectivum illud minime necessarium reputasse, quemadmodum et hodie repto, ad hodiernam bellicam machinam de qua agimus plane definiendam, quae peculiaribus illis finibus Romanarum testudinum una suppeditare valet.

In Vitruvianam meam descriptionem opponis: e) *In editione critica Teubneriana quam recognovit Krohn et Lipsiae edita anno 1912 aliquatenus immutatus est textus hoc modo: Ea machina sex modis movebat: progressu, «regressu», item latere dextra et sinistra, porrectiones non minus in altitudinem extollebantur. Quae quidem immutatio multum adimit affectatae similiudinis veteri testudini ad recentem currum Tanke.*

Sit criticus hic textus tuus; non tamen video quomodo multum adimat prolatae a me similitudinis, quam *adfectatam* expensis. Quae, inquam, ad rei naturam, differentia inter: «Ea machina porrectione... extollebatur», et: «(Machinae) porrectiones... extollebantur»? Quin imo nonne magis ad *tank* accedere videtur lectio tua, quum et se movendi modis «regressum» machinae adicit, et porrectiones in imum per inclinationem demittit?

In firmantem me nullibi *essendum* inter machinas bellicas adnumerari, contortius



quidem, atque etiam ad arbitrium concludis: f) *Quamvis nullibi essendum vel essem* *dam inter machinas bellicas videris, non* *eset abs re inter eas enumerari plaustra* *in bello adhibita, militum plena,* *ex quibus tela conjiciebant ut ostenditur* *in verbis Caesaris, quas (?) inseriu*s *adfers:* Genus hoc est ex essedis pugnae, cet...

Atqui aliud est plaustrum militum plenum, ad ipsos milites quam citissime in aliquem locum simul cum equitatu transferendos, ut, inde quum descenderint, pedibus proelium committant (*essedum*); aliud monstruosa atque teterrima machina nostra, undique clausa et loricata, ex se et per se procedens, a qua milites, occulti nec unquam egredientes, per ballistas clathris prominentes hostibus cladem inferant! In qua autem... editione critica Cae-sariani belli gallici invenisti milites ex esseda tela conicere? Perlege, quaeso, Caesarem, qui *Britannos perequitantes* tela conicere scribit, nullo verbo tunc habito de essedariis, quos quum se cum plaustris suis inter equites progredientibus, et prope dicam ab equitatu tectos, inter hostiles turmas insinuaverint, tum hic describit desilentes et pedibus proelium committentes. Non telis igitur, sed ensibus pugnabant! Id ex iis etiam confirmatur quae sequuntur, scilicet ab hostibus pressos illos ad currus procurrere, ut fumam capesserent. Qua denique ratione Romani novum hoc ipsis pugnae genus, « mobilitatem equitum, stabilitatem pedium in proelii praestans », superarunt? Quum « neque sui colligendi, neque ex essedis desiliendi facultatem dederent ».

Ea quae de vocis *essedum*, *esseda*, etymo scripsi, tu ita es commentatus: g) *Has omnes accipio libenter in essedo significaciones ut magis (?) vox illa Tanke congruere videatur.*

Papae! non cum una *tank* est congruentia; sed cum curribus cuiusvis generis,

qui velociter, impetuose, quavis de causa, agantur.

Ad *essedum* nomen apud Romanorum sermonem admissum, quo vehiculum *unice* indicarent quod ad itinera oneribusque ferendis esset, hanc profers adnotationem: h) *Ergo prius quam ad hos usus transferretur, essendum erat tantum ad bella committenda. Quid igitur ridiculi videre contendis, si ad originarium (sic) vocis sensum configrio ut eam transferam ad rem nostra memoria inventam?*

Equis tibi negavit *essedum* in proeliis adhibitum fuisse? A quibus vero, praeter Britanos, idque quum primum cum iis Caesar bellum gessit? Nunquam certe a Romanis, qui si *essedum* in usum et sermonem suum induxerunt, longe aliter quam ad bellum plaustro illo usi sunt. Atqui nos latinum titulum hodierno *tank* imponendo, perviam vocem sugerere debemus, eo nempe sensu quem latini scriptores, quem Romani cives ad rem significandam adhibuerunt; non quidem ad remotam verbi barbaricam appellationem configere, quae ita ab usitata, vulgari significatione differat, ut contrarium prorsus denotet.

Quae denique in postremis tuis *notis marginalibus* (i, j, k), Jovae carissime, scripsisti, ea a rei disceptatae argumento deflectunt et personaliter in me dicta sunt, cuius non aequa quidem lance animisensus, voluntatem et asseverationes pensitasti. Eas praetereo: a rumusculis enim aucupandis natura abhorreo; iamque satis superque tum in litteris humanissimo collegae tuo Gonzales superiori mense datis, tum epistolii huius initio, quae factorum veritatem revocarent sine fuko et fallaciis exposui.

Ut vela contraham, numne *essedum* scrutario tradam? Ne id quidem, amice; vocabulo enim utar; nec iis quae hoc usque disceptata a nobis sunt, quidquam addens, puto me affirmare etiam posse: « optimo

iure utar », ad novum aliud lateque iam in usu vehiculi genus indicandum, quo homines et onera celeriter ab uno ad alium locum transferuntur; illud dico, quod vulgo *camion* audit.

Mihi ominor tamquam gratissimum, fore ut et tu in eamdem sententiam tandem venias; interim valetudinem tuam velim cures diligentissime, meque eum habeas, qui tibi semper fui, immutatoque animo permaneo, addictissimus.

HORAE SUBSECIVAE

Procul.

Per vada cum fessus validos impellere remos portitor in cymba membra relaxat iners, et, velut immersus lethaeis fluctibus, alta tranquillum fruitur quae mare pace tenet, et sibi configium salsis inquirit in undis, curas, quae cruciant pectoris ima, levans, si iubar astriferum radians ex aetere lapsum laetitiam fundens perditur inter aquas, is mare conspiciens tranquillum rursus adorat pluraque commemorans dulce levamen habet.

Hoc est dulce nimis pariter sublime: profundi vox arcana maris quae silet alta sonans.

Sic mihi, mortalis tenebroso gurgite vitae, accedit ut videar navigator esse vigil.

Stat mens: ipsa tui fulgorem spectat ocelli, qui niger et ridens lumine corda beat.

Cymba quae mergitur.

Iactabatur apud fluvialem cymbula ripam, annis fessa nimis, remige semper iners.

Sed nox alta venit, celatur nubibus aether, litore deducit fluminis ira scapham.

Vidi. Subreptam fatales portat in undas; obstrepit, ante silens, lata per arva Padus.

Ad ripam veluti spectri molitur ad instar, turbidus et praedam gurges in ima trahit.

Et super immersam scaphulam densantur aquarum agmina, quae circum desidiosa fluunt.

Amnis progreditur vasto cum murmure; spernit emicat e spumis risus idemque fugit.

Nox erat atra nimis; rutilo sine sidere caelum; tristitiam nubes imbre gravante pluunt.

Ille vetus rapido periit qui flumine tembus, res mihi vana subit. Quid modo? vita patet.

Arretii.

VINCENTIUS POLYDORI.

SAPIENTUM PERVESTIGATIONES

A RADIOPHONICA VATICANA STATIONE LATINE VULGATAE

NOTAE.

DE NOVO PERPENDICULO AD GRAVITATEM DIMENTIENDAM.

Iam ante duos annos una cum domino F. Holweck novum perpendiculum construxeram ad gravitatem dimetiendam.

Agitur de levi quadam fistula ex *quarzo* confecta, quae per tenuem laminam metallicam in solida base infigitur et sursum disponitur ita ut pars extrema superior oscillare possit sub actione tum gravitatis fistulae tum elasticitatis connexionis.

Tempus periodicum unius oscillationis ad aliquot secunda momenta computatur, et certe pendet ab intensitate gravitatis terrestris in loco agentis.

Post primam constructionem non paucae sunt meliores instrumento conditiones appositae, ita ut nunc extet vere practicum

et progressum non parvum inducens in methodis iam antea adhibitis in mensuris gravitatis.

Gradus proximitatis qui attingi potest est ad sextam notam decimalem intensitatis, mensurae paucis momentis absolvuntur, et ad simplicem determinationem permissionis oscillationis reducuntur.

Iam mensibus elapsis tum Holweck tum ipse plures constituimus determinationes praesertim in Gallia superiori, et exitus ad quos pervenimus optime cohaerent cum aliis antea per perpendicularum Sterneck ab aliis auctoribus obtentis.

Ego autem, Romae etiam confirmationes habui tum in colle Vaticano tum in colle Exquilino. Ulterius autem amplior dabitur tum instrumenti tum illationum relatio in *Actibus huius Pontificiae Academiae Scientiarum*.

P. LETAY.

NOTITIAE.

DE GALAXIS NOVITER REPERTIS.

Anno 1927 speculatorium Harvardense collegium in *Harvard Kopie, Bloemfontein* locum ad astra speculanda constituit cum telescopio 60 cm. aperitionis, quo systematice integra hemisphaera meridionalis photographice redditur in laminis valde sensibilibus, cum expositione trium vel plurium horarum.

Ita intra sex annos omnes stellae usque ad magnitudinem deciman octavam, et paulo infra, luce sua erunt depictae.

Hucusque ex iustatione caeli illic inchoata prodierunt 76 millia galaxiarum, quarum integer numerus aestimatur superare 300 millia.

Plus quam dimidia pars galaxiarum istarum infra magnitudinem decimam septimam sunt; quumque earum magnitudo absoluta probabiliter 13 superet, maior earum pars intra 30 et 400 millia millionum annorum lucis a nobis distare videtur.

Insuper reperti sunt 14 novi stellarum cumuli sphaeroidales in regione nubis Magellanicae Maioris.

Quod factum non vacat momento, si comparatur nubes illa, tum cum nostro systemate galactico talibus cumulis circumdato, tum cum Nebula Andromedae, in cuius propinquitate ab astrologo Hubble inventa sunt plurima obiecta nebulosa, quae ab eo inter istius generis cumulos accenseruntur.

DE EFFECTU LUCIS SUPER CONDENSATOREM VARIABILEM.

In *The Electrical Review* (num. 2877) referuntur experientiae a G. G. Blake de actione lucis supra condensatorem variabilem instructa.

In parvula capsula vitrea exstat lamina metallica nigra, quae constituit alteram ex condensatoris armaturis.

Altera est ex aluminio et figuratur in supporto micaceo in uno tantum latere, ita ut mobilis remaneat.

Condensator sic constitutus potest includi in circuito oscillante, in cuius frequentiam facile sit inquirere.

Si lux in laminam mobilem incidere permittitur, statim percipitur capacitatem condensatoris imminui; hoc est lamina mobilis divertit a lamina fixa ita ut distantia quae intercedit augeatur.

Similis quaerad experientia iam ab anno 1919 a West instructa erat ut, si possibile foret, pressio lucis incidentis revelaretur. Sed res eum fecerit. Nunc autem appareat lamina mobilis, loco recedendi sub pressione lucis, lucem versus moveri.

Effectus nempe radiometricus vincit ipsam lucis pressionem.

Res tamen magis magisque inquisitione digna videtur et sperandum est fore ut per auctorem experientiae ulterius ducentur.

COLLOQUIA LATINA¹

XV.

Agrestis popina.²

LUCULLUS, APICIUS, PAMPHILUS, AQUILINUS.

LUCULLUS. - Es tu popino?

APICIUS. - Sum. Num eges me?

LUC. - Etiam, ad laetum amicorum circum cibis vinoque satiandum.

APIC. - Optime scio quemadmodum tractandi sint huiusmodi adventores. Quota hora epulæ apponendae?

Luc. - In horas tres.

APIC. - Quinam autem escarum ordo?

Luc. - Ad tuum libitum.

APIC. - Bene; omnia aequa exquisitissima tempore quod praefinisti in promptu erunt.

Luc. - Cave tibi; nam par pari rependemus.

APIC. - Imo usuras sponte praestabis. Heus tu, Pamphile, et tu, Aquiline, ignem in lare instruite sub fumali grandibus lignis; et quantum fieri poterit, ne effusescant.

PAMPHILUS. - Putas te esse in urbe? Hic tabernas coctiliias non habemus, e quibus ligna coctilia promuntur. Fortuna secunda si aridiora inveniamus.

APIC. - Ni ita sit, tu, Aquiline, sufflator, perdes oculos sufflando.

AQUILINUS. - Vae vino, quod bibam largius!

APIC. - Vae aquae; nam vinum hodie non attinges, si sim sanus. Nolo mihi

evertas ollas, et auxillas confringas et cibos corrumpas!

AQUIL. - Non vult ardere hic ignis.

APIC. - In iice fasciculum aliquem sulfuratum, et fomitum frustula aliquot cum his assulis.

AQUIL. - Extinctus est prorsus.

APIC. - Transcurre ad aedes proximas cum batillo et nobis affer torrem aliquem praegrandem, et prunas bene incensas.

AQUIL. - Metallarius est illic dominus, nec sinet carbonem unum sub fornacibus sibi detrahi; citius oculum.

APIC. - Non est metallarius, sed metallicida. Ito ergo ad furnum. — Quid afer? Titionem magis quam torrem?

AQUIL. - Non habebant prunas carbonis.

APIC. - Quid malum carbonis? Cesputum tu dixeris. Fureilla hac amove ligna, et agita fomitem, ut ignem concipiat. Sume pyrolabem.

AQUIL. - Cuius rei est istud verbum?

APIC. - Forsex ignaria, pruniceps.

AQUIL. - Quid mihi cum verbis Graecanicis? Quasi desint latina!

APIC. - Fac finem fatandi: volo carbones aliquot aut cespites accendas mihi in hoc foco ad testuaria lente candefacienda. Suspende ahenum ad ignem, ne desit aqua calida; tum in cacabum immitte armum illum vervecinac cum bubulla apte salita. Cucumam igni admovecum vitulina et agnina; in chytropode elixabimus oryzam.

AQUIL. - Quid pulli?

APIC. - Veru agentur. Lucium hunc sines in aqua lusitare paullisper; tum extenterabis.

AQUIL. - Carnes et pisces in eadem mensa?

APIC. - Quis vetat?

AQUIL. - Medicis non placet.

APIC. - Nesciebam medicum etiam te esse.

AQUIL. - Nunquam ne de quaestione

¹ Ex colloquiis IOANNIS LUDOVICI VIVES. — Passim retractavit hodiernisque moribus aptavit. I. F.

² Colloquium hoc Vives *Culinam* inscripsit; ut nunc culinae instructae sunt, « Agrestis popinae », titulus magis cum re descripta congruere mihi visus est.

illa audisti, utrum sint in civitate plures medici an stulti?

APIC. - Quis te detrusit in culinam quam sis tam saperda?

AQUIL. - Adversa mea sors!

APIC. - Immo, quod manifestum est, segnities tua, et socordia, et gula, et luxurias, et ingluvies, et animus degener et abiectus; ideo ambulas nudis pedibus, semiamictus veste obsoleta.

AQUIL. - Quid tibi cum mea paupertate?

APIC. - Nihil omnino, nec vellem esse. Sed ad rem, ne praeter rem plura, quam oportet. Satisne sunt mea iussa, superque infixa et inculcata? Scilicet vobis nunquam satis. - Da mihi lacernam pinguem, nam foras mihiest prodeundum; continuo adero, dum poma ad mensam comparavero. Ah! cedo etiam aeneum illud tudiculum, quod curem stanno iterum illiniendum: etenim consumptum est.

PAMPH. - Heus, Aquiline, statue hydriæ illas in urnario, et hanc bubulam abluit diligenter, et confricato in labro.

AQUIL. - Etiam tu hic quoque imperas! Unus imperator uni castro sufficit; non sufficiet culinae unius? Facito ipse: tu es acrior exactor operæ, quam ipse magister popinae. Non vocabo te Pamphilum, sed stimulum acutum.

PAMPH. - Ergo... frange vitulinam hanc in epixenio. Comminue paulum huius casei, ut spargatur super iusculum.

AQUIL. - Quomodo? Manu?

PAMPH. - Non, sed tyrocnesti. Instilla huc guttas aliquot olei ex lecytho.

AQUIL. - Dicisne hoc capsace?

PAMPH. - Statue hic mortarium.

AQUIL. - Quod istorum?

PAMPH. - Illud aeneum cum pistillo eiusdem metalli.

AQUIL. - Qua gratia?

PAMPH. - Ad terendum petroselinum hoc.

AQUIL. - Satis est in pila id fieri marmorea, pistillo ligneo. (*Cantillat*).

*Et gravis attrita pendebat cantharus ansa...
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes,
Claudere quae coenas lactuca solebat avorum?...
Filia Picenea venio lucanica porcae;
Pultibus hinc nivis grata corona datur.*

PAMPH. - Ah! ah!... Unde tu didicisti adeo raphsodin?

AQUIL. - Inservivi in Calabria ludimagistro cuidam poëtastro, qui saepenumero coenam non dabat mihi, quam cantillationem centum versuum, quibus mirificum aiebat saporem inesse: ego vero paululum panis et casei maluissem. Aqua erat satis domi, et licebat nobis de puteo bibere ex animi sententia, non quidem de vini dolii... Inde ego quum esuriens concessisse cubitum, pro epulis versus illos ruminabam et concoquebam; tum aliud nullum visum est remedium ad bulimiam illam depellendam, quam culinariam atripere.

PAMPH. - Recte! Et quae illi praebebas ministeria?

AQUIL. - Quae Caesar reipublicae: ego eram illi omnia. Eram illi a consiliis, etsi nihil unquam ageret consilio; a secretis, quum nihil haberet secreti. Ego fundebam ei aquam lavandis manibus, quam nunquam abliebat; ego servabam eius thesaurum...

PAMPH. - Quem thesaurum?

AQUIL. - Schedas aliquot suarum cantilenarum, quas tineae comedebant, et opici mures arrodeabant.

PAMPH. - Tace; redit herus. Vae nobis si garrientes invenerit!

ANNALES

Genevenses conventus.

Genevenses conventus perdurant. Qui de imminuendis armis convocatus fuit, inter difficultates procedit, quarum præcipua inter Germaniam et Galliam dis-

sensio habenda est. Paulus enim Boncour pro Gallia in principio securitatis instat, cui alia quaevis quaestio subiicienda sit, ne ea quidem excepta de pari condicione Germaniae per pactionem d. xi mens. decembribus superioris anni concessa; siquidem pactio inter alias nationes inita substitui nequeat universi Societatis Nationum Concilii iudicio. Germania ex adverso contendit, pactionem illam fuisse positam pro certo fundamento, ut ipsa eidem Consilio adasset. Hoc et alia argumenta ab uno ad aliud delectorum virorum coetum perpendenda traduntur; interea tempus teritur, verba effunduntur, nihilque agitur.

Apud plenarium, quem vulgo dicunt, Societatis Nationum coetum autem, de discrimine inter Sinas et Iaponios agitur, dumque, ob responsum sibi infensum, hi minitantur sese a Societate Nationum recessuros, cum copiis, quae ad nonaginta militum millia aestimantur, Jehol provinciam hostiliter invadunt, Sinenses superant et ipsam Pekinum urbem ignivomis ballistis ex aëroplanis deiectis sese presumdaturos praenunciant, nisi Sinenses « magni illius muri » fines, quos praetergressi sunt, restituerint.

* *

Regia itinera.

Italorum rex et regina Aegyptum peragrarunt, quo se contulere, ut Fuad regem qui in Italia fuit, reviserent, ubique magno animorum ardore excepti.

* *

Germanica comitia.

In Germania nova comitia, ad diem V huius mensis Martii indicta, novas Communistarum, quos Hitlerius frangere sibi viriliter proposuit, intemperantias, novosque furores excitarunt. Qui quidem factiosi homines eousque processerunt, ut aedibus

publici coetus legibus ferendis ignem inferrent, et hic illuc cruentas seditiones submoverent.

* *

Novi Septentrionalis Americae Praesidis vita impetita.

Eadem factio et alibi horrendum crimen pertentavit. Miami enim, in oppido Floridae civitatis, Roosevelt, praeses nuper electus, vix a nefarii hominis, — qui manuballistula eius vitam impetivit, — scelesto facinore, elapsus est. Superi eum usque fortunent!

* *

Ex aedibus Vaticanis.

Die xii huius mens. Martii in aedibus Vaticanis habitum est « Sacrum Consistorium », in quo Ss. D. N. Pius PP. XI in Purpuratorum Patrum numerum cooptavit exc. viros Angelum M. Dolci, Archiep. Hieropolitanum, Apostolicae Sedis Nuntium apud Rumenos; Petrum Fumasoni Biondi, Archiep. Docleacensem, Delegatum Aplicum in Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis; Maurilium Fossati, Archiep. Taurinensem; Rodrigum Villeneuve, Archiep. Quebecensem; Eliam Dalla Costa, Archiep. Florentinum, et Theodorum Innitzer, Archiep. Vindobonensem.

POPLICOLA.

ROMA SACRA

De hodierna universi orbis lamentabili rerum condicione.

(Ex allocutione habita a Ss. D. N. Pio PP. XI in S. Consist. d. XIII mens. Martii MCMXXXIII).

« Illa permanet atque indurescit, ancesps, dubia nationum omnium condicione; ob suspicções trepidas; ob adversantia commoda turbida, anxia; obque non consentaneas ac sae-

pius repugnantes rationes, quas non aequa atqua immodica Nationalistarum consilia invehunt, requiete carens atque adeo metuenda. Quorum profecto consilia atque proposita, ut nihil aliud magis, verae hominum populorumque fraternae necessitudini prorsus officiunt atque obstant, quae solummodo potest, per christiana caritatis pracepta, incitationem, usum, radices agere suoque humore ali atque virescere. Caritatis huius virtute atque afflatu compulsi, pacem populis efferre atque praedicare nunquam praetermisimus; atque adventantibus natalicis Redemptoris sollemnibus, aliquam potuimus, etsi brevem, pacis requiem obtinere. Verumtamen et in veteris et in novi terrarum orbis parte circumstrepunt arma, atque ex cruentatis vastatisque regionibus vox fraterni sanguinis ad caelum clamat.

Permanet, ut diximus, ubique gentium oeconomicarum rerum discrimen, ex quo acerbius tenuiores omnes vexantur: insontes nempe parvuli, veluti primi tenellique huius vitae flores; infirmi aegritudineque affecti; atque vel magis, ob graviora, quae incumbunt, incommoda aetate grandiores, defessi iam longoque itinere confecti. Spiritualibus externisque in rebus ex eo praeterea conflitantur operarii atque opifices, quibus non tantummodo deest, quam digne mereri possunt, aequa merces, sed opera etiam ac labor; atque adeo ad coactum otium adiguntur, ex quo hinc pericula proficiscuntur allactationesque, illinc impensae, difficultates sollicitudinesque gignuntur et civili societati universae et iis, quorum eadem officio conformanda tuendaque concreditur. At sunt utique qui ex huiusmodi rerum molestia atque egestate commodum exquirunt, triste equidem commodum atque utilitatem: ii nempe, qui politico, civili religiosoque ordini adversantur. Contra hominum consortium, contra Religionem sanctissimam, contra denique ipsum Deum hi bellum conflant atque urgent. Novimus profecto omnes interneciva, quae omnia permiscent, sententiarum eorum deli-

ramenta; ac facinora, vel recens ac nuperime edita, plusquam satis ostendunt allabore eos, toto pectore omnibusque viribus, ut incepta sua pravaque consilia ad exitum perducant. Quod iam diu continenterque accidit in immensis, iisdemque infelicissimis, Russiarum regionibus; quod in Hispania; quod in foederatis Mexici Civitatibus; quod denique in angustioribus amplioribusque mediae Europae Nationibus; id nimio luculentius patefacit quid timendum sit ubicumque invehitur — atque quoniam, Venerabiles Fratres, non advehitur? — nefasta eorum doctrinae pervulgatio, nefandius etiam incitamentum.

Tametsi, ad recentiora usque tempora, uni Romano Pontifici cordi erat gravia, quae in christiana civilis cultus instituta fere ubique populorum impendent, pericula denunciare, qui procul dubio eiusdem christiani cultus beneficiis fruuntur, necessariis prorsus maximaque aestimatione dignis; itidemque haud minus cordi erat praecipua remedia ac munimenta veluti digito demonstrare, quae et suprema sunt germanaque iustitiae caritatisque principia, et primaria immortaliaque pracepta de animarum praestantia, de hominis dignitate, origine ac fine, deque iis, quae eidem intercedunt cum Creatore, Redemptore, Domino ac Iudice Deo, rationibus peculiarissimis, cumque proximis suis ceterisque rebus omnibus. Quae utique praecpta ac disciplinae in Catholica dumtaxat Ecclesia perfectam assequi possunt explanationem, inviolata incolumentem, inerrantem interpretationem. Quapropter civilis ordinis humanaeque consortium osores, licet cuiusvis religiosae doctrinae ipsiusque Dei inimicos se iacent — absque Deo, contra Deum! — Catholicae tamen Religioni atque Ecclesiae imprimis, nullaque interposita mora, iniurias inferunt; cum sacrosanctis rebus omnibus profanatione contumeliaque lacessitis, tum calumniis illatis, atque corrupta ex occulto historiae doctrinaeque fide, tum denique iis, quae in societate universisque nationibus

exstant rationibus, commeatibus, commerciis ad pravum usum adductis, tum postremo veri nominis insectationibus vexationibusque instructis atque proiectis, quemadmodum in supra memoratis Nationibus contigisse lamentamur. Qua in re, ius iustasque leges vi interdum licentiaque supplent; interdum vero novas leges, quas iustitia non reprobare non potest, quasi sceleris socias efficiunt atque edunt.

Nos igitur, vocem attollentes Nostram, non modo veritatis, iustitiae humanitatisque atque ipsius omnium gentium salutis prosperitatisque causae patrocinari non desistimus neque in posterum intermittemus; sed magis etiam magisque, ut divina tueamur iura, utque liberae hominum conscientiae iura vindicemus, quos universae paternitati Nostrae demandatos habemus, omni prorsus ope elaboraturi sumus. Qua paternitate permoti, Nationes populosque omnes considerent rogamus, ob tot tantaque lamentabilium rerum gesta, ubicumque Ecclesia clam aperte lassetur, atque eius frugifera sanctitudinisque effectrix opera, ad iuvenes potissimum quod attinet, conflictata praepeditur, necesseario ibidem pergravia damna conflari, et animis, et corporibus et fluxis rebus ipsis nocitura.

Nefanda horum Dei inimicorum agendi ratio, quae cotidie magis increscit atque per vulgatur, haec Nobis persecunda innuunt atque suadent, quae omnibus, ipsisquemet utilia fore confidimus. Exploratum habetis, Venerabiles Fratres, hos cuiusvis ordinis subversores — domestici, inquisimus, sociales atque politici — in Deum, in quamlibet religiosam doctrinam, at in catholicam praecipue religionem atque Ecclesiam perpetuos convertunt acerrimosque conatus.

Nonne hinc liquido patet vel ab iisdem Deum religionemque catholicam, tutissima equidem propugnacula ac praevalidam haberi earum rerum omnium munitionem, quas ipsimet oppugnare atque evertre contendunt?

Nullo non tempore, proh dolor, inimici extitere initiatoresque Dei, quos, vel quum in imo tantum animo inimicitias atque initiationes huiusmodi occulunt (*Ps.*, XIII, 1; LII, 1), Sacrae Litterae stultos insipientesque passim appellant; cum vero Dei Spiritus impios in multigenam turbam coalescere cernit (*Sap.*, IV, 3 sqq.) eorum item molimenta conatusque, Summo Dei Numine caelitus irridente ac dissipante, in irritum cedere conspicit; siquidem creata omnia omnium Creator in suam ipse ultionem armabit, universumque terrarum orbem contra insensatos pugnare iubebit (*Sap.*, V, 18, 21).

Ecquid mente heic non reputamus quantumpere hoc, quod in Deum geritur, bellum, omnium sane impiissimum, originem fontemque calamitatum, cum oeconomicarum tum bellicarum, haberi oporteat, quibus ubiqui terrarum tam acriter excruciantur homines?

Ad Catholicam Ecclesiam quod attinet, et multa eandem esse ad hunc usque diem perpessam novimus, et multa in posterum quoque passuram esse providemus; ipsius namque Conditor praclarum non modo ei praenuntiavit, ac veluti testamento legavit insectationum aerumnarumque tolerandarum principatum, ex Dei nempe, veritatis probitatisque hostibus; verum etiam ad perpetuum ac praclarum proelium eam instruxit, quod contra infernas potestates errorisque tenebras sit suscipiendum.

At eidem uni spopondit Sponsae suae Christus Dominus se omnibus diebus cum ea esse mansurum, neque unquam adversus eam portas inferi esse praevalituras. Decies enim noviesque revoluta saecula a divina peracta Redemptione promissum id fieri testantur: osores insectatoresque Christi Ecclesiae quovis tempore non defuere; at cunctis circumquaque dilabentibus, ea tantummodo incolunt exstat, sospesque servatur, ac vel laetiore atque firmiore spe fulta in posterum tempus prospicit, etsi acerbioribus in praesens urgetur incommodis ».

VARIA

Vita rustica.¹

Felix qui innocens in solitario rure dedit aperto aëre fruens; qui malitiosos silvestribus feris dolos et retia simplicibus avibus tantum meditans, animi anxietate angri non potest, et, si forte gravem fert corpore laborem, continuo in viridi gramine requiescens se reficit, modo in hanc fluminis ripam, modo in illam migrans alti nemoris umbram, ubi querulas aves audit dulci garrire concentu, tremulosque ramos, leni vento agitante, earum numeris respondere. O utinam huiusmodi vitam mihi, fortuna, dedisses, quem tuae optatae largitiones perniciosa sollicitudine afficiunt! Heu, quid mihi prosunt altae domus, sumtuosa cubilia et magna famulorum caterva, si meum animum per ignotas regiones errantem nec requiem fessis membris concedentem anxietas tenet!

O quam iucundum, quam suave est praetereruntium fluviorum ripas tranquillo et libero animo premere, atque in nudis cespitibus carpere leves somnos quos fugiens rivas dulci murmure alit! Hi sine invidia inopi ruricolae conceduntur multo illis potiores, quos saepe pluribus blanditiis illectos vel ingruentes curae civiles, vel tumultuantis familiae strepitus interrumpit. Illius famem, si quando eum fortasse stimulat, culta poma in densissimis silvis lecta depellunt: ad hoc recentes herbulae, quae sponte super collibus in summum prodiere solum, sapidos ei cibos praebent. O quam dulce ad sedandam sitim est ei fontis et rivi latices haurire concava manu! O infelix mortalium sollicitudo, quibus alendis res levissimas natura postulat paratque! Nos infinita ciborum copia corporis satetam explere putamus,

¹ Italice exaravit I. BOCCACCIO.

minime sentientes latere in illis causas, quibus saepe corrompuntur magis quam conservantur ordinati humores, atque in medicatis potionibus, quae in aureis vasis et cavis gemmis parantur, frigidissima saepe venena gustari. Nec non interdum illarum gratia in nimiam securitatem assurgit, quo fit ut haec per dicta vel facta infelix vita probrosus exitus consequatur. Ac crebro insuper contigit, ut illarum multae deteriore stupido corpore potorem efficiant...

Insanabilibus hisce, quas perfero, curis procul abessem, animusque una cum meo nomine intemeratus mortalium celebritates atque spectacula volucri vento similia negliget, nec ob spectata praesentibus angoribus premeretur. Illi non altae turres, non armatae domus, non multa familia, non delicata cubilia, non aulaea nitentia, non veloces equi, non alia trecenta meliora vitae partem frustrantia ardenter inferunt curam. Ille nequaquam ab improbis conquisitus in remotis locis nihil metuens vivit, nec dubiam requiem in praecelsis domibus captans aërem lucemque exposcit, ac suae vitae testem caelum adhibet. O quam male novit nostra aetas hanc vitam, et ut infestam unusquisque repellit, quum contra, uti carissima sit ab omnibus exquirenda!

Canis, Gallus gallinaceus,
et Vulpes.

Canis et Gallus, societate inita, una iter faciebant. Noctu in agro deprehensi, quum tenebrae viam obscurarent, sic acquiescendum statuere, ut Gallus in arboris ramis insideret, inferior autem in cavum truncum irreperet Canis. Cantante autem suo more Gallo, excitata Vulpecula occurrit atque illum hortatur ut descendat: cupere enim sese complecti avem tam grata et suavi voce praeditam. Cui respondit Gallus iani-

torem, qui fores pandat, prius suscitandum esse, quam ipse descendere possit. Stulta Vulpecula, non provisa fraude, ad arborem accedit propius et ianitorem quanto potest altissimo gannitu ciet. Ergo Canis experrectus, subito in Vulpeculam insilit, et correptam dilaniat.

Docet fabula, vim et iniurias inimicorum quibus ipsi pares esse non valeamus, ad alias potentiores calliditate consilii, advertendas esse.

* *

Pro iudicibus mensarum
elegantibus.

ESCARUM QUADRAGESIMALIUM ORDO:

*Avellana oryzina in cammarorum iure fluitantia.**Soleae Parmensis more compositae.
Mulli ad craticulum assi.**Asparagus silvestris, citrei latice aspersus.**Poma mulso confecta.**Crustula quadragesimalia.*

* *

Locosa.

TUCCIUS in schola.

MAGISTER: — Unde saccharum extractur?

TUCCIUS: — Aedepol! Ex vasculo in quo servatur ad ministrandum!

MAGISTER: — Vera fatearis: moleste fers in scholam venire.

TUCCIUS: — Non quidem venire; sed manere!

* *

Aenigmata.

I.

Falcipotens fertur totum regnasse; cadente Sincipite, Aeneae procubuisse manu.

II.

Non integrum palam pudet; caput caedas, Minime pudet palam, integrumque condemnat.

LIBRORUM RECENSIO

S. ARNONE, *Pii Papae IX visio prophetica.*

Carmen Pio Papae XI et B. Mussolinio dicatum, narrat anno 1870, quum italicus populus Roma potitus et *Liberorum Aedificatorum* coniuratio (quae monstrum horridum pingitur) in Ecclesiam et fidem saevitura eset, Pium IX orantem arcana visione aspexisse aliquando iuvenem nigra ueste indutum (B. Mussolinum) monstrum interemptum Italiamque redemptam ad Pontificem reductum esse; quumque eum amplexurus eset, divina voce moneri, Italiam adhuc errores defleturam atque poenas soluturam esse, regnabit futuris Pontificibus (quorum facta breviter memorantur); Pium XI tandem Ecclesiam et Fidei Italiam esse reconciliatum.

Poëta, aetate et arte proiectus, omnia narrat gravi et luculenta Musa, magna exametrorum peritia, atque quavis servili imitatione soluta. Simplicior forma fortasse passim desideratur: exempli gratia *Liberorum Aedificatorum* sodalitas horridis et robustis, sed forte incertis et non bene accommodatis imaginibus describitur. Carmen optimis italicis endecassillibus conversum est.

De iuvene monstrum interficiente versus referre placet:

*Ecce gigas visus magno de corpore surgens,
Cui iuventis specie perlata fulmina micant
Ex oculis, terrorque minaci considerat ore.
Hic nigris caput obtegit ex insignibus altum
Nigramque in toto convolvit corpore vestem,
Aurea quam longo decurrit fascia tractu,
Ad lumbos sacro terno connexa colore.
Ferrea robusta perfulget virga sinistra,
Dextraque indignans minitatur morte superbis.*

Auctori gratulamur, optimaque exoptamus.

Anconae

JUNIUS GARAVANI.

DE ROBERTI SCOTTI

NAVARCHI ANGLI, ITINERE ANTARCTICO

[15]

« Ex altera navis parte pinguini inter se contendebant de exiguo glaciei fragmine, in quo vix singulis daretur subsistere. Iuvabat observare singularum avium summos in apicem glaciei nisus, prudente hac illam. Et tamen, quae in sedem pervernerat, suopte inclinata pondere relabebatur. Sed in novum ferebatur de eodem gelido vertice certamen ».

Ea quae secuta est nocte, et compluribus deinceps noctibus glaciei aggeres coepti sunt frangi. IV kal. Ian. Scottus in commentariis scripsit: « Tandem, quod in votis erat tandem, facies rerum mutata est. Haec glaciata plana minus extenduntur late,¹ adest marino, ut videtur, fracta sunt, et sunt detritae margines. Haec autem mutatio facta subito est. Quadam nocte totam horam in mari libero egregie proiecti sumus. Hoc ipso die, mane, glaciales perrupimus perpetuitates, quae nunc magis et magis tenuantur. Haec glacies fracta est in aequalia frusta, quorum nullius dimetiens ultra triginta metra exten-ditur, unde certo cognoscimus apertam aquam propinquam esse. Ventus est etiam nunc secundus versus antarctidem navigantibus, caelum tegitur nubibus, cadunt leves grandines mixtae pluviae. Bis visus sol est dividere nubes, sed ea frustra spes erat. Nocte proxima congelante pluvia navis et armamenta universa incrustata sunt lubrica glacie. Sed tamen dubium non est, quin brevi solvamus hac capti-

vitate. Enixi igitur sumus per aggereum glaciem diebus viginti et paucis horis, emensi lineam rectam chilometrum sexcentorum octoginta, tricena quaterna chilometra diebus singulis, insumptis carbonum amphoris una et sexaginta, in undena chilometra amphoras singulas. Ex illis viginti diebus, navigationis fuere omnino novem. Quae numerorum ratio, si cui videatur iniquior, si subduxerit, in quas inflati eramus angustias, fatebitur rem multo peiore fieri potuisse ».

Tum vero Scottus circumspicere coepit locum idoneum hibernaculo. III kal. Ian. inventa est altitudo maris metrum duorum milium et triginta. Et iam sperare coepierunt kalendis se per venturos esse ad promontorium, cui Crozier nomen, ad radices montis Terroris. Post coortam tempestatem superatamque fluitantem glaciem pridie kal. in conspectum venerunt montes terrae Victoriae. A chilometris ducentis quattuor refuebat mons Whewell et mons Sabinus. Kalendis Ianuariis, post medium noctem hora quarta, profecti, quum sulsassent adversam glaciem, hora octava exsplendescere soi coepit totumque lucebat diem reliquam ut vespera hora vigesima tertia viri in summo navis tabulato sedentes legerent. Postridie kalendas mons Erebus ex undis emersit, plenisque velis is locus petitus est; nam putaverat Scottus in eam glaciati aequoris oram egredi posse, inde ad polum proficiendi.

¹ Hic mihi dicendum erat, quid esset Germanicum *Dinung*. Hoc nomine appellantur maris undae longae et aequales, quarum nulla solet apparere causa, quae tempestates vel praecedunt vel subsequuntur. Solent autem id genus undae moveri contra regionem venti.

IMPRIMATUR: Fr. A. ZAMPINI, Ep. Porphyreonen.,
Vic. Gen. Civitatis Vaticanae.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS